

Maatilan / maaseutuyrityksen ympäristöhallintakäsikirja

Sisällysluettelo

0. JOHDANTO	3
0.1 Maatila: lähtötilanne ja resurssit	3
0.2 Perusarvot	3
0.3 Toimintaympäristö	3
0.4 Turvallisuus	4
1. JOHDON VASTUU	4
1.1 Toimintaperiaatteet ja ympäristöpolitiikka	4
1.2. Ympäristöpäämäärät	4
1.3 Maatilan organisaatio (jos on suurempi maatila)	4
1.4 Katselmukset	5
2. YMPÄRISTÖJÄRJESTELMÄ	5
2.1 Kuvaus maatilan eri toiminnosta	5
2.2 Yleistä toiminnan vaikutuksista	5
2.3 Vuosittain tehtävät suunnitelmat	6
2.4 Ympäristöohjelman tavoitteiden asettaminen, mittaus ja tarkastus	6
3. ASIAKKAAT, MYYNTI JA PALVELUT	6
3.1 Asiakasryhmät	6
3.2 Tarpeet ja tyytyväisyys	7
3.3 Markkinointi ja tiedotus	7
3.4 Myynti ja asiakaspalvelu	7
3.5 Asiakaspalautteen hallinta	7
3.6 Asiakkaan toimittamien tuotteiden valvonta	7
3.7. Hankintatoiminta	7
4. ASIAKIRJOJEN JA TIETOJEN VALVONTA	7
5. TUNNISTETTAVUUS JA JÄLJITETTÄVYYS	7
6. HENKILÖSTÖHALLINTO	8
6.1. Täydennyskoulutus	8
6.2 Varahenkilöjärjestelmä	8

0. JOHDANTO

0.1 Maatila: lähtötilanne ja resurssit

Kuvaile, mitkä ovat toiminnassa käytettävät resurssit ympäristöasioiden kannalta, esim:

- pellot ja metsät sekä ojat, salaojat, tiestö, suojakaistat
- tuotantoeläimet
- tuotantorakennukset
- koneet ja laitteet
- muu infrastruktuuri (tiet, kaivot, sähköjohdot, ym.)

Mitä tuotantopanoksia toiminnassa käytetään (lannoitteet, torjunta-aineet, rehut yms. ja määrät)?

Mitä tuotteita panoksilla saadaan aikaan?

0.2 Perusarvot

Mitkä ovat maatilan perusarvot?

Miten kunnioitetaan perinteitä maatilalla?

0.3 Toimintaympäristö

Mitkä ovat toimintaympäristöstä johtuvat vaikutukset yrityksen toimintaan? tällaisia voivat olla esim.:

- maisemallisesti tai luonnonsuojelun kannalta arvokas tai herkkä alue (perinnemaisemat, Natura 2000 alue, vanha metsä jne.)
- naapurien läheisyys
- pohjavesialue
- vesistöt (erityisesti peltoihin rajoittuvat),
- kaatopaikat
- vilkkaasti liikennöity tie (esim. moottoritie) tai raskas teollisuus

Mitkä ovat keskeisimmät yrityksen toiminnasta aiheutuvat vaikutukset toimintaympäristöön?

- negatiiviset asiat (torjunta-aineiden käyttö, fossiilisten polttoaineiden käyttö, huuhtoutumia vesistöihin, vesistöjen rehevöityminen, maan tiivistyminen, uhanalaisten lajien väheneminen, luonnon monimuotoisuuden väheneminen, suurtuotannon riskit jne.)
- positiiviset asiat (hoidettuja perinnemaisemia / biotooppeja, riistanhoitoa, kulttuurimaisemasta huolehtiminen, uhanalaisia lajia maatilan mailla, ympäristöindikaattorien seuranta, elinkaariarviointi, yhteistyö ympäristöjärjestöjen kanssa, hyvä viljelykierto, Luomu, biodynaaminen tuotanto, ekotehokkuudesta huolehtiminen, jätevesien käsittely, kotimaiset uusiutuvat energialähteet, eläinten hyvinvointi, turvallisuus, riskien ennaltaehkäiseminen, koneiden säätö ja säännöllinen huolto, täydennyskoulutusta jne.)

Mitkä ovat ympäristöasioiden kannalta yrityksen merkittävimmät sidosryhmät?

Sidosryhmät käsitetään tässä laajasti, esim. naapurit, mökkiläiset, eri järjestöjen edustajat kuten metsästäjät, kalastajat, luonnonsuojelu, kylätoimikunnat, tiedotusvälineet, viranomaiset, lomailijat, muut yrittäjät, kuluttajat.

Miten sidosryhmien odotukset tunnistetaan?

Minkälaisia yrityksen toimintaa koskevia vaatimuksia tai toiveita eri sidosryhmillä on?

0.4 Turvallisuus

Mitkä ovat turvallisuuteen liittyvät ohjeet maatilalla?

Miten on ennaltaehkäisty onnettomuuksien tapahtuminen maatilalla?

1. JOHDON VASTUU

1.1 Toimintaperiaatteet ja ympäristöpolitiikka

Mitkä ovat yrityksen arvot ja eettiset periaatteet liittyen yrityksen toiminnasta syntyviin ympäristövaikutuksiin?

Kirjoita tilan/yrityksen ympäristöpolitiikka tähän.

Miten yrittäjä sitoutuu

- toiminnan jatkuvaan parantamiseen ympäristöasioissa?
- ympäristön pilaantumisen ehkäisemiseen toiminnassaan?
- noudattamaan asiankuvuluvaa lainsäädäntöä ja muita sitoumuksia (esim. ympäristötukiin)?

1.2. Ympäristöpäämäärät

Mikä on yrityksen päämäärä/tavoitetila ympäristön suojelemiseksi ja ympäristön pilaantumisen estämiseksi? esim. osa-alueet:

- osaaminen, johtaminen
- resurssien käyttö, esim. maan rakenteen parantamis-/hoitosuunnitelmat, pH, ojitus, ravinnetaseet ja koneiden kuormituksen vähentämisen
- tuotantopanosten käyttö
- luonnon monimuotoisuus ja maisema
- eläinten hyvinvointi

Onko yritys ympäristöasioissa sitoutunut joihinkin keskipitkän ajan toimenpiteisiin kuten esim. ympäristötuki, luomu- tai muu erityistukisopimus, teollisuuden sopimustuotanto, IP-viljely?

Perustuvatko päämäärät

- yrityksen merkittäviin ympäristönäkökohtiin ja -vaikutuksiin?
- lainsäädännön vaatimuksiin?
- sidosryhmien tarpeisiin ja odotuksiin?

1.3 Maatilan organisaatio (jos on suurempi maatila)

- Vastuut ja valtuudet?
- Resurssit?

- Johdon edustaja?

1.4 Katselmukset

Millaisia ympäristöindikaattoreita seuraat maatilalla?

Kuinka usein ja ketkä seuraavat edistymistä ympäristöasioiden hoidossa / ympäristöindikaattoreissa?

Miten verrataan toiminnan tuloksia asetettuihin ympäristöpäämääriin ja -tavoitteisiin?

- lainsäädäntöön?
- sidosryhmien kyselyihin ja odotuksiin?
- uusien teknikoiden tuomiin mahdollisuuksiin?
- seurantatietoon ja mistä seurantatietoa saadaan?
- lainsäädännön ja muiden sitoumusten muuttumiseen?

Käsitelläänkö katselmustilaisuuksissa yhteenvedot sidosryhmien huolenilmaisusta?

Hyödynnetäänkö katselmuksissa muiden tuottamaa tietoa esim. neuvontakäyntejä, valvontakäyntejä, muita tilanneselvityksiä?

Miten poikkeavat tilanteet ja niihin liittyvät korjaavat toimenpiteet käsitellään?

Päätetäänkö katselmuksissa uusista päämääristä ja tavoitteista?

Miten katselmustiedot ja yhteenvedot kirjataan?

Selvitetäänkö ovatko toiminnan vaikutukset ympäristöön muuttuneet (vrt. 1.3.)

2. YMPÄRISTÖJÄRJESTELMÄ

2.1 Kuvaus maatilan eri toiminnosta

Mitkä ovat maatilan ympäristöön liittyvät sisäiset toiminnot ja tuotetut tuotteet ja palvelut?

2.2 Yleistä toiminnan vaikutuksista

Kuinka usein selvitetään yrityksen toiminnan vaikutukset ympäristöön?

Miten ympäristövaikutukset tunnistetaan ja miten niiden merkittävyys määritellään?

Huomioitava seuraavat asiat:

- päästöt vesistöihin ja pohjaveteen (esim. ravinteet, maa-aines, mikrobit)
- päästöt ilmaan (kaasut, pöly, haju)
- toiminnan vaikutukset peltomaahan/maaperään (esim. tiivistyminen, humuksen väheneminen, raskasmetallit, torjunta-aineet)
- maan saastuminen (esim. öljyonnettomuudet)
- maisemamuutokset, luonnon kasvien ja eläinten väheneminen
- jätteiden synty

Raaka-aineet ja luonnonvarojen käyttö

- normaalin toiminnan vaikutukset
- poikkeustilanteet

- toiminnan vaikutukset ympäristöön hätätilanteissa
- sidosryhmät
- lainsäädäntö ja muut sitoumukset

Kuinka tunnistetaan uusien toimintojen, tuotteiden tai palveluiden vaikutus ympäristöön energian kulutus ja energiamuodot.

2.3 Vuosittain tehtävät suunnitelmat

Mitä ympäristöasioihin liittyviä suunnitelmia tehdään vuosittain?

- toiminnan taloudellinen suunnittelu
- viljelysuunnitelma/viljelykiertosuunnitelma
- lannoitusuunnitelma
- kasvinsuojelusuunnitelma
- ruokintasuunnitelma
- erilaiset hoitosuunnitelmat esim. suojakaistat, tiet, maalaukset, maisemanhoitosuunnitelma.
- eläinten hyvinvoinnin edistämisen suunnitelma
- suunnitelma perinteiden vaalimisesta esim. maatiaiskasvien ja rotujen pitäminen maatilalla
- luomu ja biodynaamiseen tuotantoon liittyvät suunnitelmat

Lasketaanko toiminnasta esim. ravinnetaseita vuosittaisten suunnitelmien tueksi?

2.4 Ympäristöohjelman tavoitteiden asettaminen, mittaus ja tarkastus

Mitkä ovat lyhyen ajan tavoitteet ja käytännön keinot, joilla päämäärä (kohta 3.1) on tarkoitus saavuttaa?

Mitkä ovat keskeiset käytännön toimenpiteet ja kuinka usein tarkistetaan niiden yhteensopivuus tavoitteiden kanssa? (esim. kalkitus, salaojitus, rakentaminen/perusparannus, tärkeän maiseman avaaminen, kedon niitto, suojakaistojen ja -vyöhykkeiden perustamisen, lantalan kunnostuksen, uhanalaisen kasvin tai eläimen elinpaikan ylläpitäminen, maatiaiskasvien tai maatiaiseläinten pitäminen maatilalla, uusiutuvien kotimaisten energiamuotojen suosiminen)

Ovatko tavoitteet mitattavia, numeerisia, aikaan sidottuja ja onko vastuhenkilöt määritelty? Kuka ja miten usein tehdään ympäristötarkastus maatilalla?

3. ASIAKKAAT, MYYNTI JA PALVELUT

3.1 Asiakasryhmät

Keitä ovat maatilan / yrityksen asiakkaat (tärkeät asiakasryhmät, asiakastyypit)? Miten määritellään asiakasryhmien ympäristöön liittyvä merkitys yrityksen liiketoiminnassa?

Minkälaisia tietoja asiakkaiden ympäristöön liittyvistä asioista tallennetaan? (Tunnuslukuja voivat olla esim. ympäristötrendit, käynnissä olevia viranomaisten hakkeita, kuluttajaviranomaisten tiedotteita, uusia tutkimuksia, uusia ympäristöystävällisiä tuotteita, uusia ympäristöystävällisiä palveluita)

Miten tuloksia arvioidaan ja hyödynnetään toiminnan kehittämisessä?

3.2 Tarpeet ja tyytyväisyys

Miten selvitetään asiakkaiden vaatimukset ympäristöasioiden hoidon suhteen?

Ovatko asiakkaat antaneet ympäristöohjeita? (esim. pakkaukset, toimintatavat, ympäristölle vaarallisten aineiden käyttö, kuljetusten järjestäminen). Jos kyllä, niin kirjoita niitä ympäristökäsikirjaan tai tallenna niitä ympäristökäsikirjan liitteenä.

3.3 Markkinointi ja tiedotus

Miten yrityksen ympäristöperiaatteista ja tavoitteista tiedotetaan asiakkaille? (tilakäynnit, esitteet, tuotepakkaukset, ympäristöpolitiikka nähtävänä asiakkaille)

Miten yrityksen ympäristövaikutuksista ja niihin liittyvistä toimenpiteistä tiedotetaan asiakkaille ja muille sidosryhmille?

3.4 Myynti ja asiakaspalvelu

Miten ympäristöasiat on otettu huomioon myynnissä ja asiakaspalvelussa? (myyntitavat, pakkaukset, esittelytilaisuudet, myyntierien koko, kuljetusmatkat)

Onko asiakkaalla valinnanmahdollisuuksia yrityksen tuotteita ostaessaan (pakkausmateriaalin /pakkauskoon ym. suhteen) jos kyllä, niin millaisia.

3.5 Asiakaspalautteen hallinta

Miten ympäristöasioihin liittyvä asiakaspalaute kerätään ja kuinka usein? (suullinen, kirjallinen)
Miten tämä asiakaspalaute käsitellään? Johtaako toiminnan muutoksiin?

3.6 Asiakkaan toimittamien tuotteiden valvonta

Miten valvotaan asiakkaan toimittamien tuotteita?

3.7. Hankintatoiminta

Miten otetaan huomioon ympäristönäkökulmat hankintatoiminnassa?

4. ASIAKIRJOJEN JA TIETOJEN VALVONTA

Miten ja missä säilytetään hallintajärjestelmään liittyvät asiakirjat?
Miten tapahtuu tietojen päivittäminen?
Miten hoidetaan tietojärjestelmien ylläpitäminen?

5. TUNNISTETTAVUUS JA JÄLJITETTÄVYYS

Miten tunnistetaan eläimiä maatilalla?
Miten jäljitetään tuotettu tuote tai palvelu maatilalla / yrityksessä?

6. HENKILÖSTÖHALLINTO

Miten huolehditaan ympäristöön liittyvän ammattitaidon ylläpidosta maatilalla / yrityksessä?
Miten kehitetään osaamista?

6.1. Täydennyskoulutus

Miten ja kuinka usein tarkistetaan henkilöstön terveyttä?
Millaisia toimenpiteitä tehdään työkyvyn ylläpitämiseen?

6.2 Varahenkilöjärjestelmä

Miten hankitaan henkilöstöä maatilalle / yritykseen?
Miten hoidetaan perehdyttäminen?